

IVAN LAPAJNE:

Kje bi se v bodočnosti obravnavale in branile učiteljske pravice?*

Velik korak naprej smo storili Slovenci v kulturi, da smo se združili s Hrvati in Srbi v eno državo. V tem političnem položaju bomo posebno tedaj napredovali, ako se bomo z veseljem osvojili tako radi srbskega jezika. Izobraženi Slovenec je bil vsak tako večš nemščine ali celo bolj kakor rojen Nemec. Nad muko, ki mu je prizadelo učenje nemščine, je le malo godrnjal. Vsaj mu je bil trud v mnogih slučajih dobro plačan, ko je s svojo bistro glavo imponiral Slovincem in Nemcem.

Za priučenje nemščine ti je slovenski dijak porabil deset do dvanajst let. Vprašam: Ali bo porabil tudi toliko let, da si prisvoji srbsčino? Kaj še! Za to zadostuje toliko mesecev kolikor prej let. In v tem slučaju bo trud enako ali še bolj poplačan. Z znanjem srbsčine bo Slovenec kot jugoslovanski uradnik, profesor, učitelj, oziroma v obče kot javni nameščenec na svojem mestu »imponiral« in koristil sebi in državi.

To sem omenil le mimogrede in le v spodbudo tistim, kateri bi utegnili hvaliti še nemške čase in kateri se ne morejo ogreti za cirilico. Mi se pa nasprotno ne moremo ogreti za nove pojave na šolsko-političnem polju. V tem oziru se pa bližamo nekakšnemu absolutizmu, kakršnega že 60 let nismo bili vajeni. To nam priča št. 19. in 20. »Učit. Tov.«. V 19. številki se vrli urednik bridko pritožuje o ukinitvi višje šolske instance, višjega šolskega sveta in posredno o odpravi

obeh nižjih instanc. V 20. številki (tudi v 19.) so razpisane učiteljske službe, a prošnje za nje se ne vlagajo potom teh instanc, temveč le potom pristojnih okrajnih šolskih nadzornikov na šefa prosvetnega oddelka. Vso usodo učiteljev bosta imeli torej le dve osebi v rokah. To me spominja na dobo absolutizma v Avstriji. Takrat tudi ni bilo parlamentarnih šolskih korporacij, niti lokalnega krajnega, niti okrajnega, niti deželnega šolskega sveta. O usodi učiteljev sta odločevala le dekan in škofijski šolski nadzornik, dva duhovna torej. In kdo utegne zdaj v naši novi državi odločevati v tej zadevi, dokler se ne izdela novi šolski zakon, kdo? Dva uradnika, okrajni šolski nadzornik in prosvetni šef v pokrajini. Kot prijatelji šolskega in učiteljskega parlamentarizma, kakršnega ljubi vsak svobodoljubni Jugosloven, moramo torej javno obžalovati, da so se instance šolske uprave v Sloveniji ukinitile. Radi tega moramo poverjeništvu Udruženja jugoslov. učiteljstva hvaliti, da išče nadomestnih korporacij za ukinitve šolske instance. Krivice se pripete zdaj enemu, zdaj drugemu, tudi če se razne zadeve parlamentarno obravnavajo, kaj šele, če bo ena sama oseba imela v roki vso usodo ubogega učitelja. Pa tudi se tej osebi, če je še tako pridna, poštena, preveliko breme naklada. Vrh tega je ta »urad« in ta »uradna instance« žalibog z njegovim voditeljem vred še vedno — nekaj provizoričnega.

Srednješolski vestnik.

—sr Važno za kandidate srednješolskega učiteljstva. Kakor se službeno razglašalo, morajo kandidati srednješolskega učiteljstva, ki reflektirajo na nameščenje na srednjih in strokovnih šolah, svoje po čl. 12. uradniškega zakona z dne 31. julija 1923 instruirane prošnje vložiti neposredno pri ministrstvu prosvete v Beogradu, ki bo sklepalo o prošnjah.

—sr Preosnove gimnazij. Minister prosvete se je odločil, da izenači že s prihodnjim šolskim letom čim najbolj mogoče gimnazije naše države. Poveril je to nalogo posebnim komisijam, katere večina se je nagibala k temu, da bi bili izenačeni že z novim šolskim letom prvi trije razredi. Zmagala sta končno zastopnika Hrvatske in Slovenije s kompromisnim predlogom, da se izenačita dva razreda. Predlog, da bi se izvršilo izenačenje stopnjema, t. j. s prvim razredom, so smatrali ostali člani komisije, ki so bili v večini, za nesprejemljiv. Po sklepu ostane humanistični gimnaziji na Sloven-

* Pod naslovom »Učiteljski pravnik« sem se že pred leti v »Učiteljskem Tovarišu« potegoval za učiteljske pravice, kar mi je šlo gladko iz peresa, ker sem se v dolgi dobi svojega učiteljevanja (37 let) bojeval zoper krivice, ki so se godile ne samo meni, ampak še mnogim drugim slovenskim učiteljem. Omenjeni spis je bila dala »Zaveza« ponatisniti in je bil svoj čas aktualne vrednosti.

ten je bil pogled na to pestro družbo: učitelj poleg akademika, profesor poleg dijak, ki je ob zvokih vojaške godbe in prepevanju jugoslovanskih pesmi koral po skopljanskih ulicah. Nastanili smo se v prejšnji višji turški šoli, kjer je bilo vse skrbno pripravljeno.

11. julija dopoldne je bila v prosvetnem domu svečana otvoritev kongresa, katerega so pozdravili in posetili komandant armijske oblasti, zastopnik politične oblasti, prosvetnega ministra, metropolit Južne Srbije in zastopniki raznih narodnih društev z raznimi navdušenimi govori, želeč kongresu mnogo uspeha.

Po svečani otvoritvi se je vršil kongres po programu. Prvi dan so se izvolili razni odbori. V odboru za prošnje in pritožbe je zastopal učiteljstvo tovariš Mrovlje. Bilo bi preobširno, obrisati delo kongresa in reorganizacijo F. S. Omejim se na kratko.

Tov. Mrovlje je stavil na kongres sledeče resolucije:

1. Učitelji-ferijalci ponovno prosimo in zahtevamo, da se nam z odlokom ministrstva saobračaja prizna iste ugodnosti na železnici, kakor ostalim članom F. S., da ne bo nepotrebnih šikaniranj, kakor lansko leto na počitniškem izletu v Ljubljani. (Odg.: Urejeno! Bomo videli!)

skem ljubljanska prva gimnazija in mariborska. Gimnazija v Kranju postane realna. V I. razredu se bodo učili sledeči predmeti: veronauk 2, slovenščina 4, srbsčina 2, zemljepis 3, matematika 4, prirodopis 3, risanje 3, telovadba 2, petje 2, torej 25 ur na teden; v II. razredu: veronauk 2, slovenščina 4, srbsčina 2, francoščina 4, zgodovina 3, zemljepis 2, matematika 4, prirodopis 2, risanje 3, telovadba 2, petje 1, t. j. 29 ur na teden. Francoščina se bo torej učila s prihodnjim šolskim letom kot obvezen predmet na vseh naših realnih gimnazijah. Ta izenačitev pa spravlja v resno nevarnost naše meščanske šole. S tem, da bo odpala latinščina na gimnazijah, bo naval na nje gotovo večji, ker odpirajo pot na vse strani. Da se bodo vzdržale meščanske šole, bodo morale kreniti bolj v obrtno ali kmetijsko smer.

Ferijalni Savez učiteljstva.

—i Počitniški izlet. Odhod: Ljubljana — glavni kolodvor — ob 6. uri 5 minut jutraj v ponedeljek 4. avgusta! V nadaljnjem načrtu: Zagreb-Beograd — po Donavi Prahovo-Negotin-Niš-Beograd-Zagreb-Ljubljana. Ponovno opozarjam na sestanek v nedeljo 3. avgusta ob pol 11. v hotelu »Tivo-

2. Kongres, v prvi vrsti Upr. O. F. S. naj zastavi vse svoje moči, da se dovolijo vozne olajšave v grupah po dva, drugače ni pričakovati pri nas večjega razmaha.

3. Ženam učiteljev-ferijalcev, ki niso učiteljice, naj se dovoli vstop v F. S. (Težko, ker bi bilo treba premeniti pravila!)

4. F. S. naj se intenzivno udejstvuje na prosvetnem polju.

Pri volitvah so bili izvoljeni med drugimi kot zastopnik profesorjev gosp. Rajičić, v »Nadzorni odbor« tov. Pirnat, v »Savezni svet« pa tov. Mrovlje.

Na kongresu je bil sprejet nov poslovnik, po katerem plačajo stari člani manj kakor novi. (Natančno o tem v eni prihodnjih števil »Učit. Tov.«.)

13. julija opoldne je bil kongres končan in zvečer je bil v hotelu »Bristol« poslovnili večer, katerega so posetili poleg drugih isti gospodje kakor svečano otvoritev.

Za izredno prijaznost, v prvi vrsti gostoljubnost, se je zahvalil občini mesta Skoplje, predstavnikom raznih oblasti in vsem ostalim, ki so pripomogli do tako vsestransko dovršenega kongresa v imenu slovenskih delegatov-ferijalcev tovariš Mrovlje. Kakor je glas iz Gračanice na Kosovem polju navduševal srbski na-

li« in ob pol 18. uri (pol 6. uri popoldne) istotam. Polnoštevilnost na sestanku neobhodno potrebna! — S. M.

Splošne vesti.

4. GLAVNA SKUPŠČINA UJU V DUBROVNIKU.

Kdor se hoče udeležiti skupščine, naj to naznani najkasneje do 10. avgusta našemu poverjeništvu in točno označi za katere dneve želi prenočišče in kakšno (v hotelu, skupno, privatno). Pripominjamo, da ne moremo prevzeti nikake odgovornosti glede prenočišč. Skupni seznam prijavljenih odpošljemo po zaključku pripravljalnemu odboru v Dubrovnik. Ako bi se kdo premislil, da ne potuje na skupščino, naj nam to pismeno javi, ker bi drugače event. drugim odvzemal razpoložljiva prenočišča.

Naši člani, ki potujejo na skupščino, naj dvignejo članske karte pri predsedstvih okrajnih društev. Članska karta služi vsakemu kot legitimacija na skupščini in za vozno ugodnost po železnici in na parniku, kakor pač hoče kdo potovati. Vozna ugodnost je četrtsinska: na železnici z odlokom ministrstva saobračaja št. 14.396 od 18. julija t. l., in sicer na ta način, da dobi vsak član UJU na odhodni postaji četrtsinsko karto, enako tudi na povratku. Četrtsinsko voznino je dovolila tudi uprava Jadranske plovitbe na Sušaku za I. in II. razred; za III. razred polovično. Ta ugodnost velja za progo Sušak-Gruž in obratno.

V nastopnem nekatere cene voznin (cele karte): Ljubljana-Zagreb-Brod-Sarajevo-Gruž: Din 328.50 za III. razred potniškega vlaka. — Ljubljana-Karlovac-Sušak: Din 121.50 za III. razred potniškega vlaka. Proga Sušak-Gruž (s parnikom) III. razred Din 234, II. razred Din 468, I. razred Din 702. Prenosovanje na parniku: kabina z 1 posteljo v I. razredu Din 80, posamezna postelja v skupni kabini I. razreda Din 40, v II. razredu Din 30. — Vse navedene cene je smatrati kot polne karte, za prenočišča v kabinah se plača samo polno ceno.

Glede na navedene podatke si lahko vsak sam napravi proračun. Potovanje na skupščino in nazaj, vključeno dneve skupščine je računati 8—9 dni.

Kako potuje ljubljanska delegacija, točen odhod in nadaljni potovanje, objavimo v prihodnji številki.

Okrajnim učiteljskim društvom. Večina društev še ni javila delegatov za 4. glavno skupščino v Dubrovniku. Pozivamo dotična društva, da store to takoj v smislu pravil UJU.

UJU poverjeništvu Ljubljana.

— Dnevni red glavne skupščine UJU v Dubrovniku. Po odluci Izvršnog Odbora UJU, u smislu čl. 17. Pravila Udruženja i čl. 3. Poslovnika, Glavna Skupščina Udruženja Jugoslovenskog Učiteljstva održaće se u Dubrovniku 24., 25. i 26. avgusta t. g. sa ovim dnevnim redom: 1. Otvaranje Skupštine u 9 časova popodne. 2. Izbor potrebnih odbora, sekretara i overača zapisnika. 3. Izveštaj o radu Glavnog i Nadzornog Odbora UJU. 4. Osnovna načela za novi nastavni plan i program osnovnih škola naše Kraljevi-

ne s obzirom na detaljni program iz narodne istorije Srba, Hrvata i Slovenaca, — referent g. J. Milojević učitelj iz Zagreba. — 5. Religijska nastava u osnovnoj školi, — referent g. Josip Škavić, profesor Učitelj. Škole iz Zagreba. 6. Nadzor i nadzornici u osnovnim školama, — referent g. Ljudevit Potočnik, šol. upravitelj iz Stor pri Celju. 7. Budžet Udruženja za 1924.—1925. god. 8. Izbor 2 zamenika Glavnog Odbora za Beograd. 9. Pitanja i predlozi. Bliza obaveštenja, kao i detaljni program i raspored rada, izleta i svega ostalog, objaviće se naknadno. — Predsednik Udruženja Jugosloven. Učiteljstva, Milutin Stanković. Sekretar, Jovan Milijević.

— Četrtsinska voznja s parobrodom po morju za Dubrovnik. Na molbu našeg Udruženja za popust u vožnji Uprava Jadranske plovitbe na Sušaku svojim pismom od 17. o. m. odgovorila je našem Udruženju, da je voljna dati učesnicima našeg kongresa na putu iz Sušaka do Gruža (Dubrovnika) i natrag, odnosno od Gruža do Ulcinja i natrag, popust od 75 od sto u I. i II. razredu. Uprava u isto vreme izveštava da ne može dati nikakvog popusta na vožnji u III. razredu; ali iz osobitog obzira na važnost i zasluge učiteljskog staleža dozvoljava popust od 50 od sto i na vožnji u III. razreda. Isti popust imaće i oni učesnici kongresa koji stignu kopnom a vraćaju se morem. Objavljajući ovo mi koristimo i ovu priliku da javno zablagodarimo Upravi Jadranske Plovitbe na ovoj pažnji i predusretljivosti prema učiteljstvu. — N. P.

— Četrtsinska voznja po železnici za Dubrovnik. Na molbu našeg Udruženja G. Ministar Saobračaja odlukom svojom M. S. Br. 14.396 od 18. jula t. g., odobrio je povlasticu u četvrt cene na svima prugama državnih železnica svima članovima Udruženja Jugoslovenskog Učiteljstva u Beogradu, koji žele učestvovati na IV. Glavnoj Skupštini Udruženja Jugoslovenskog Učiteljstva, koja će se održati u Dubrovniku 24., 25. i 26. avgusta 1924. Učesnici ove skupštine kupiće na polaznoj stanici kartu u četvrt cene pri čemu će morati pokazati na stanici legitimaciju Udruženja Jugoslovenskog Učiteljstva da su zaista članovi njegovi. Pri povratku sa skupštine, putem koji hoće, kupiće opet kartu u četvrt cene do mesta stanovanja pri čemu će imati pokazati uverenje da su zaista učestvovali kao članovi Udruženja na ovoj skupštini. Ova povlastica važi od 20. avgusta do 3. septembra ove god. zaključno. Prema ovome učitelji, koji nisu članovi Udruženja, odnosno oni koji nisu u smislu čl. 29. naših Pravila uplatili po šest Din blagajni Glavnog Odbora, a tako isto članarinu i Poverjeništvu i koji članstvo ne potvrde članskom kartom Udruženja, ne mogu se koristiti ovom povlasticom. — N. P.

— Nova vlada: Ljuba Davidović, predsednik ministrskega sveta; dr. Voja Marinković, minister zunanjih zadev; Pera Marković, minister pošte in brzojava; dr. Ilija Šumenković, minister trgovine in zastopnik ministra za šume in rude; dr. Anton Korošec, minister prosvete in zastopnik ministra ver; dr. Anton Sušnik, minister saobračaja; Dragutin

rod, tako bo kongres nas navduševal pri delu za naš narod. Spomine gostoljubnosti in bratske srbske ljubavi prinesemo v Slovenijo in jih vcepimo v nežna srca naših malčkov. Z Bogom ferijalci iz Srbije, Bosne itd. in do svidenja v Sloveniji!

Ker je bil ta dan rojstni dan kralja Petra I. Osvoboditelja, je bilo Skoplje v jugoslovanskih zastavah. Zvečer se je vršil »kermes« (narodna veselica) na prostem, kjer je nastopila vojaška godba s koncertnimi točkami, vojaštvo z raznimi vajami, skavti in Sokol. Po sporedu je bila prosta zabava, kjer smo peli jugoslovanske pesmi. Slovenske narodne pesmi so radi živahnega ritma jako priljubljene. Tudi razna »Kola« smo plesali.

Drugi dan jutraj smo se z vlakom odpeljali tja, kamor je bila naša želja in hrepenenje največje: na Kosovo polje. Peljali smo se do postaje Obilić, kjer so nas čakali avtomobili, katere je dal na razpolago komandant armije, za kar naj mu bo tu izrečena najsrčnejša zahvala. Vozili smo se do Prištine, prijaznega mesta, kjer smo obedovali, nato pa hajd dalje. Ogledali smo si grobnico umorjenega turškega sultana Murata I., katero čuva potomec one rodovine, ki ga je prva stražila. Nadalje razne spomenike, n. pr. grobnico prvega padlega zastavo-

noše in obelisk padlim srbskim junakom, katerega je postavil hvaležen srbski narod. Krasna je cerkev Gračanica z mnogimi stolpci. Od postaje Lipljan smo se vrnili domov v Skoplje. Spremljala nas je Šar-planina s ponosnim Ljubotnom.

14. julija smo se slovenski delegati odpeljali v Niš, kjer smo si ogledali »Cekula«, t. j. iz lobanj umorjenih duhovnikov in učiteljev sestavljen spomenik. Od tu smo se peljali v Negotin-Prahovo in po Donavi preko Beograda domov.

Ni bil moj namen, opisati podrobno utise iz potovanja, to naj store predavanja pri učiteljskih društvih, omejil sem se samo na kratek opis pokongresnih dni. Iz celega našega potovanja po historični Srbiji smo dobili popolnoma drugačne vtise o Srbiji, specijelo o srbskem narodu, ki tako povsod bratsko pozdravlja »bračo Slovence« in jih vabi v svojo sredo! Živi in občuj z srbskim in slovenskim seljakom, spoznaj njegovo dušo in značaj in spoznal boš, da ni vse tako črno, kakor nam slikajo sovražniki jugoslovanskega naroda.

Kongresni dnevi so končani, utiši nepozabni, naše delo med narodom ima svoje direktive! — S ferijalnim pozdravom Mrovlje.